

“PRIVLAČNOST ‘ISLAMSKE DRŽAVE’ REZULTAT JE STRAHA, BIJESA I NEIZVJESNOSTI ZBOG NEPRAVDE I NEJEDNAKOSTI ŠIROM SVIJETA”

Razgovarao: Harun KARČIĆ

UDK 28:001:008(047.53)
28:316.722(047.53)

Ziauddin Sardar (1951) je muslimanski britanski pisac i intelektualac pakistanskih korijena čije polje interesovanja uključuje muslimansko mišljenje, studije budućnosti, filozofiju znanja i nauke i kulturološke studije u najširem smislu. Autor je brojnih knjiga, naučnih radova, eseja, kritičkih članaka i rasprava, kao i novinskih kolumni i televizijskih emisija. Dosada je objavio ili priredio, sam ili u koautorstvu, preko 35 veoma zapaženih knjiga, među kojima se izdvajaju: *The Future of Muslim Civilisation* (1979), *Islamic Futures: The Shape of Ideas to Come* (1985), *Postmodernism and the Other* (1998), *Orientalism* (1999), *Why Do People Hate America?* (2002). Britanski časopis *Prospect* svrstao ga je u 100 najvažnijih javnih intelektualaca Velike Britanije. Nedavno je boravio u Sarajevu na poziv Centra za napredne studije (CNS) gdje je održao radionicu pod nazivom: *Navigating Postnormal Balkans: A Hands On Futures Workshop and Polylogue*.

Saradnik Centra za napredne studije Dr. Harun Karčić razgovarao je sa Ziauddinom Sardarom o identitetu muslimana u Evropi, radikalizmu, odnosu islama prema prirodnim naukama i postmodernizmu.

NOVI MUALLIM: Gospodine Sardare, kada govorimo o identitetu, da li za sebe kažete da ste Evropljanin, Britanac, Azijat ili musliman? Zbog čega muslimani trebaju imati mnoštvo identiteta?

SERDAR: Sve navedeno. Sebe bih opisao svim tim terminima. Ja sam, zapravo, musliman, vjernik. Cijeli život proveo sam u Velikoj Britaniji, tako da sam Britanac, britanski državljanin. Britanija je dio Evrope, tako da sam i Evropljanin. Rođen sam u Pakistanu, što me čini britanskim Azijatom. Dakle, posjedujem sve te identitete i to me čini onim što jesam. U savremenom dobu veoma je važno

imati ne samo mnogo identiteta nego i živjeti u skladu s njima i koristiti ih najbolje što možete. Naprimjer, u okolnostima u kojima mi odgovara da promovišem svoj britanski identitet – ja sam Britanac. A kada mi odgovara da promovišem svoj muslimanski identitet, tada sam musliman. Veoma sam sretan s mnogostrukošću svojih identiteta, ali problem leži u činjenici da muslimani općenito imaju problem da prihvate više identiteta jer žele se definisati u jednom apsolutističkom smislu. Oni kažu: “Ja sam musliman i ništa više!” Ali ne možete reći za sebe da ste musliman i ništa više jer se čovjek mora definisati na više

načina. Ako kažete za sebe da ste musliman i ništa više, onda živite u veoma čudnom svijetu, u kojem nema nikakve interakcije s drugim zajednicama i kulturama. Dakle, imati mnogo identiteta veoma je važno i nužno je za svijet u kojem živimo i zato je nama muslimanima važno da srdačno prigrlimo više identiteta.

NOVI MUALLIM: Smatrate li sebe tradicionalistom ili modernistom? Zbog čega smatrate da muslimani trebaju “kritički razmišljati”?

SERDAR: Ponovo bih odgovorio – sve navedeno! Osjećam se modernistom jer sam proizvod modernizma. Živim

u modernom dobu, koliko god se ovo doba može nazvati modernim, jer se o tome da raspravljati i rekao bih da ovo baš i nije moderno doba. Ali ako pretpostavimo da ovo jesu moderna vremena, onda sama činjenica da živim u ovom dobu čini me modernistom. Istovremeno sam tradicionalista jer

“Brojni aspekti islamske tradicije su diskutabilni – tretman žena, blasfemija i odnos prema drugim i drugačijim, bilo da je riječ o drugima unutar ili izvan zemlje. Sve je to konstrukt tradicije i mora se promijeniti. Istovremeno, tradicija nudi mnoge stvari koje su veoma važne za život – tradiciju življenja u zajednici, obrede koji nas okupljaju, zajedničke molitve... To su aspekti tradicije koji unapređuju život. Slično tome, modernizam nam također nudi mnogo toga korisnog, mada mnogi drugi aspekti modernosti mogu biti opasni. Od toga se moramo udaljiti i zato moramo biti kritični kako bismo se mogli na kritički način baviti i tradicijom i modernizmom. Ne možemo slijepo prihvatiti i jedno i drugo u potpunosti.”

vjerujem da mi tradicija i historija daju smisao identiteta i pripadanja. Ali ne bih rekao za sebe da sam isključivo modernista ili isključivo tradicionalista. Ja sam i jedno i drugo i uzimam najbolje što mi oba svijeta nude. Uzmimo tradiciju kao primjer – nije sve što je tradicionalno nužno i dobro. Budimo iskreni, brojni aspekti islamske tradicije su diskutabilni – tretman žena, blasfemija i odnos prema drugim i drugačijim, bilo da je riječ o drugima unutar ili izvan zemlje. Sve je to konstrukt tradicije i mora se promijeniti. Istovremeno, tradicija nudi mnoge stvari koje su veoma važne za život – tradiciju življenja u zajednici, obrede koji nas okupljaju, zajedničke molitve... To su aspekti tradicije koji unapređuju život. Slično tome, modernizam nam također nudi mnogo toga korisnog, mada mnogi drugi aspekti modernosti mogu biti opasni. Od toga se moramo udaljiti i zato moramo biti kritični kako bismo se mogli na kritički način baviti i tradicijom i modernizmom. Ne možemo slijepo prihvatiti i jedno

i drugo u potpunosti. Smatram da je za nas veoma važno da budemo kritični općenito. Biti kritičan u svakodnevnom životu znači donositi utemeljene i prosvjetljene odluke. U mnogim aspektima savremenog života suočavamo se s pitanjima o kojima moramo donositi važne odluke, a

nekada su ona oblikovana tradicijom ili modernizmom. A ako ih samo slijepo prihvatimo, onda štetimo sami sebi, svojim životima, ali i svojoj zajednici. Razmišljati na kritičan način veoma je važno. Moramo na kritičan način sagledati svijet oko nas, ali i našu zajednicu i na kraju – sami sebe.

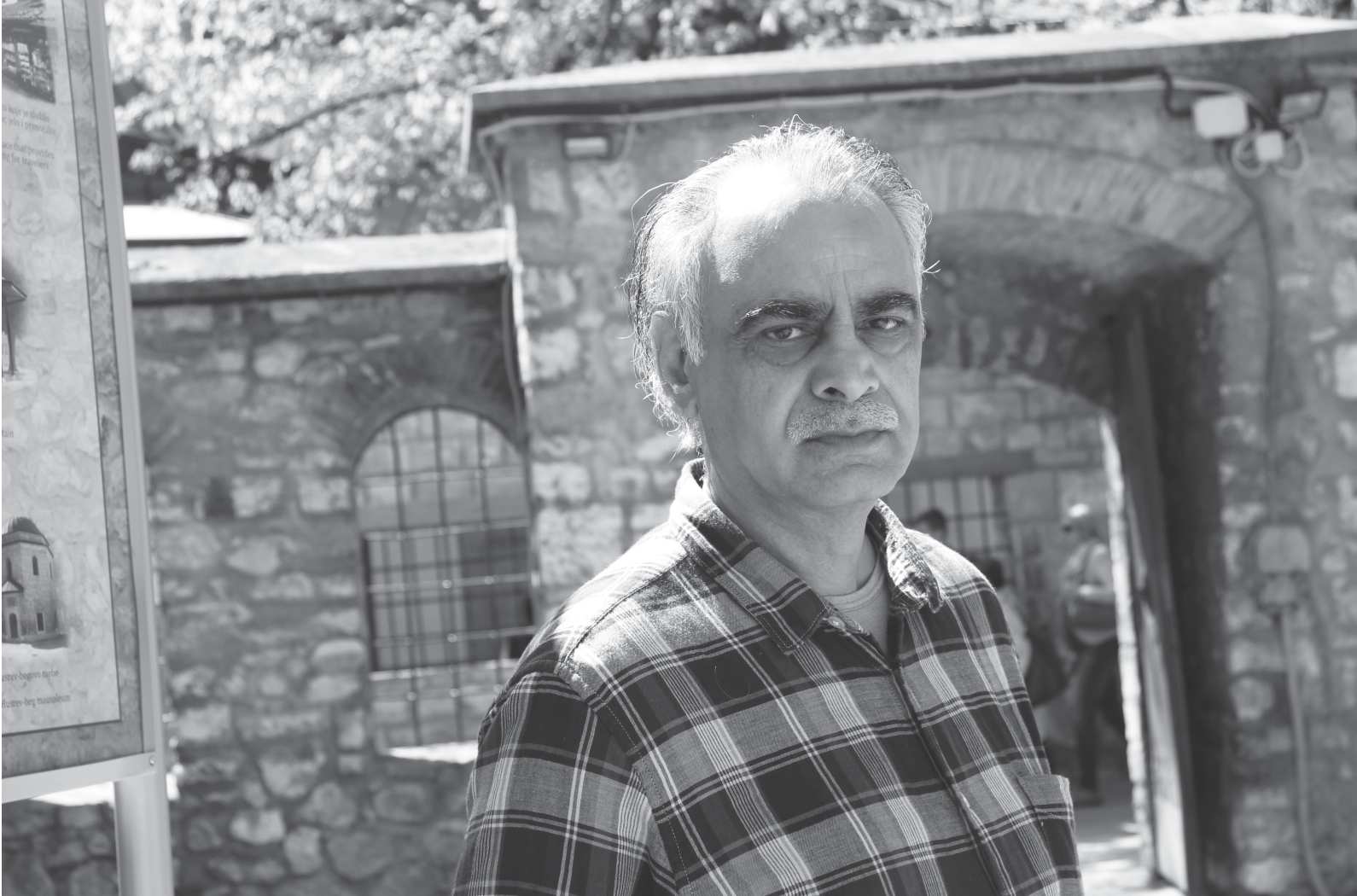
NOVI MUALLIM: Šta je po Vama suština islama – vjera, kultura, pravila ponašanja ili pogled na svijet?

SERDAR: Prisutna je tendencija da sve pojednostavljujemo, čak i kada analizirate neke islamske koncepte kao što je *idžma*, koja označava konsenzus zajednice. Kada je Poslanik, s.a.v.s., želio postignuti konsenzus, otišao bi u džamiju i razgovarao sa svima. Tadašnja muslimanska zajednica bila je mala, ali svi su učestvovali u donošenju *idžme*. Mi smo danas koncept *idžme* sveli isključivo na konsenzus uleme. Ali sama riječ *alim* odnosila se na učenog čovjeka – mogao je biti naučnik, umjetnik, muzičar ili vjerski učenjak, odnosno čovjek koji je imao određen stepen znanja u svojoj oblasti.

Mi smo to sveli samo na vjersko znanje. Kod nas je prisutna tendencija da pojednostavljujemo stvari. Mi smo i islam, koji ima nevjerovatan pogled na svijet, sveli na jednu malu, doslovno rečeno, kutiju. Stoga mi na islam gledamo jednostavno kao na vjeru svedenu na džamiju ili niz pravila o tome šta je dozvoljeno, a šta zabranjeno činiti. Ali, naravno, islam je kultura. Islam je istovremeno i historija. Zapravo, znatan dio islama društveno je utemeljen u historiji. Ako izostavimo historiju, onda pojednostavljujemo islam, jer nam historija govori i o tome kako su muslimani razumijevali i praktikovali islam. Islam je također i tradicija. A kada sve to spojite, onda islam postaje svjetonazor. To je način posmatranja i oblikovanja svijeta, što nas vraća na nešto o čemu smo ranije razgovarali, a to je da muslimani trebaju biti kritični. Jer, ako je islam svjetonazor i ako je to način interakcije i oblikovanja svijeta, onda moramo biti kritični. Samo putem kriticizma i kritičkog promišljanja moguće je oblikovati svijet i suočiti se s njim.

NOVI MUALLIM: Jesu li radikali “oteli” islam? Zbog čega su radikalne grupe privlačne mladim muslimanima?

SERDAR: To je veoma interesantno pitanje. Vidite, kod nas je prisutna tendencija da pojednostavljujemo stvari. Zašto to činimo? Zato što time kompleksne stvari razlažemo na jednostavne faktore. Pokušavamo donijeti izvjesnost tamo gdje je nema. A u svijetu u kojem vlada neizvjesnost traži se izvjesnost i sigurnost. Mladi su također u potrazi za izvjesnošću. Dakle, jedan veoma pojednostavljen i fundamentalistički pojam islama, koji vjeru svodi na obrede i, mogu reći, na fanatično tumačenje šta činiti, a šta ne činiti – veoma je primamljiv onima koji traže izvjesnost. A mladi ljudi, budući da su mladi i prolaze kroz turbulentne faze života, tragaju za sobom i pokušavaju pronaći smisao života. Kada osoba ima 17, 18 ili 19 godina, postavlja sebi ključna pitanja: “Ko sam ja? Šta radim ovdje? Zbog čega sam musliman?” U tom trenutku

“Kod nas je prisutna tendencija da pojednostavljujemo stvari. Mi smo i islam, koji ima nevjerovatan pogled na svijet, sveli na jednu malu, doslovno rečeno, kutiju. Stoga mi na islam gledamo jednostavno kao na vjeru svedenu na džamiju ili niz pravila o tome šta je dozvoljeno, a šta zabranjeno činiti. Ali, naravno, islam je kultura. Islam je istovremeno i historija. Zapravo, znatan dio islama društveno je utemeljen u historiji. Ako izostavimo historiju, onda pojednostavljujemo islam, jer nam historija govori i o tome kako su muslimani razumijevali i praktikovali islam. Islam je također i tradicija. A kada sve to spojite, onda islam postaje svjetonazor.”

Ljudima su neophodni jasni odgovori. Niko u tom trenutku ne želi nepotpune ili nejasne odgovore. Svako želi konkretan odgovor. Grupa ‘Islamska država’ tim ljudima nudi dogmatsko tumačenje islama, nudi im dogmatske odgovore: “Trebate činiti to i to zato što vam to dogma nalaže. Tačka!” Tako nešto veoma je atraktivno mladima. Nemojmo zaboraviti, grupa Islamska država ponaša se kao banda, kriminalna banda, a neki mladi žele se pridružiti bandama. ‘Islamska država’ za neke je mlade ljude najpopularnija banda na svijetu, jer je postigla takvu reputaciju zbog brutalnosti, ali i svog pristupa omladini. Stoga je mnogim

mladim veoma privlačna. Ona je također proizvod savremenog doba, jer ljudi dolaze u kontakt s tradicionalističkim pojmom islama na jedan veoma, doslovno rečeno, slijep način – putem interneta i društvenih mreža. Mladima je samo rečeno šta trebaju raditi jer je tako Bog zapovjedio, a nemaju priliku da to dovode u pitanje. A ako im je to Bog naredio i ako im je to Poslanik, s.a.v.s., naredio, onda to mora biti istina. Mislim da je privlačnost Islamske države mladima fenomen savremenog doba. To je proizvod straha, bijesa i neizvjesnosti zbog nepravde i nejednakosti širom svijeta. A neki mladi su zaista strasni

kada je riječ o pitanju nepravde i nejednakosti – i žele nešto učiniti da to promijene. Oni žele konkretne odgovore, a ‘Islamska država’ im nudi upravo to.

NOVI MUALLIM: Da li muslimani dovoljno izučavaju prirodne nauke danas? Da li uopće posvećujemo dovoljno pažnje toj grani nauke?

SERDAR: Vidite, najveći problem jeste to što su muslimani postali dogmatičari. Ako postoji problem, onda oni traže odgovore kroz dogmu, a ne kritičkim pristupom vanjskom svijetu. Ako sagledamo prirodnu nauku i muslimanska društva danas, jedna od

najuočljivijih stvari današnjice jeste da je nauka u potpunosti nestala iz muslimanskih društava. Tamo gdje ima naučnih ustanova, one su uređene po modelima sa Zapada. Nismo uspjeli osnovati vlastite naučne institucije. Zašto? Zato što ne gledamo na prirodne nauke kao na sredstvo za rješavanje problema. Kad god se odlučimo baviti naukom, bavimo se njom jedino kao sredstvom za jačanje i unapređenje naše dogme. To je veoma dogmatski način razmišljanja. Upravo zato neki ljudi žele koristiti nauku samo da potvrde postojanje Boga i dokažu da je islam superioran. Zbog toga imamo cijelu literaturu na tu temu, poznatu kao *idžaz*, koja govori o tome da se struja, teorija relativnosti i fizika spominju u Kur'anu itd... Ali, zapravo, Kur'an nije knjiga o nauci. Kur'an je knjiga o uputama, koja nam nalaže da kritički razmišljamo i ostvarujemo kontakt s vanjskim svijetom. Govori nam da učimo o prirodnim naukama, a to jednostavno znači da se trebamo baviti naukom. Trebamo otkriti zakone prirode. Sveti tekst nas ohrabruje da se bavimo naukom i da eksperimentišemo, a mi, zapravo, radimo sasvim suprotno. A šta radimo? Samo promovišemo našu dogmu. Čak i kada se želimo baviti naukom, koristimo je samo kako bismo ojačali i potvrdili našu dogmu – nekada na besmislen način. Mi zaista trebamo muslimanska društva vratiti nazad da se bave naukom, a to zahtijeva da se doslovno zavrte rukavi, vrše eksperimenti, empirijska istraživanja, da se gleda na nauku kao na sredstvo za rješavanje problema i nečega što je relevantno društvu. Ako to ne učinimo, onda nećemo biti relevantni svijetu. Upravo zato što se nismo bavili naukom ili posvećivali traženu pažnju prirodnim naukama i samoj edukaciji o prirodnim naukama, vidimo da smo veoma malo doprinijeli modernom svijetu. A da bi muslimani opet zadobili poštovanje koje su imali i ponovo ostavili otisak u modernoj historiji, izuzetno je važno da se vrte prirodnim naukama. Ovdje mislim na ozbiljna naučna istraživanja, koja iziskuju velike troškove

za laboratorijske eksperimente, za empirijska, ali i teoretska istraživanja.

NOVI MUALLIM: Kakva je veza Islama i postmodernizma i kako su se zapravo razvili postmodernistički pogledi na svijet?

SERDAR: To je veoma interesantno pitanje, iako je meni malo problematično. Sada ćemo se pozabaviti samo prvim dijelom pitanja. Kada govorimo o ranom modernizmu i tradiciji, rekao sam da postoji mnogo problema s modernizmom. Jedan od njih jeste to da po samoj definiciji modernizam gleda na tradiciju kao na nešto inferiorno. Modernizam na neki način demonizira stvari koje nisu moderne. Primjera radi, *hikmat*, islamska medicina iz starog doba, smatra se potpuno nerelevantnim u poređenju s modernom medicinom – iako moderna medicina svoje korijene vuče iz *hikmata*. Jer prije savremene medicine postojao je *hikmat*, kojim su se rješavali problemi medicinske naravi. Dakle, to su neki od problema u ljudskoj percepciji modernizma. Stoga, ako je modernizam demonizirao neke kulture, onda je uloga postmodernizma da pruži glas i prostor za druge kulture. Ako je modernizam predstavljao zapadnu kulturu kao dominantnu i vrhunac svjetske kulture, načina života i znanja, onda je funkcija postmodernizma da pruži prostor i kaže kako u tome i druge kulture imaju svoje mjesto. Postmodernizam je počeo kao kritika modernizma, ali je postao problematičan ljudima poput mene jer je jedna od osnovnih pretpostavki postmodernizma da je sva istina relativna i da su takozvani meta narativi, koji daju smisao i značaj našim životima – poput religije, historije, tradicije, nauke i razuma – nerelevantni i ne pružaju nikakav smisao života. A to bi također značilo da islam nema smisla i značaja. A kako onda musliman, koji vjeruje u islam, može biti postmodernista? Kako može negirati vlastita uvjerenja? Zato je postmodernizam problematičan u tom pogledu. A šta se, zapravo, desilo? Dogodilo se da je, poput modernizma, postmodernizam postao instrument

moći i kontrole. Ja sam napisao knjigu "Postmodernizam i drugi", a njen podnaslov glasi "Novi imperijalizam zapadne kulture", jer je postmodernizam također proizvod Zapada, a na kraju je postao potpuno suprotna ideologija sama po sebi. Odgovor na Vaše drugo pitanje jeste da ne mislim da su islam i postmodernizam postali dominantan diskurs danas. Bio je tokom 1980-ih, 1990-ih i možda početkom 2000-ih godina, ali mislim da je sada postmodernizam poprilično nerelevantan. Stvari su se pomakle na potpuno novi stepen. Primjera radi, vratili su se svi meta narativi koje je postmodernizam odbacio, poput religije, prirodnih nauka, ideologije. Dakle, svi ti meta narativi koji su trebali nestati zapravo su se vratili. Ipak, neki aspekti postmodernizma i dalje su validni – da trebamo prigrliti drugog, pružiti prostor i glas marginaliziranim kulturama, dovesti one s periferije u centar. To su, zapravo, vrijednosti koje su imale značaj i prije postmodernizma i koje će nastaviti imati značaj i nakon njega. Ali moramo priznati da ih je postmodernizam iznio na vidjelo i učinio ih važnim.

NOVI MUALLIM: Kako se postmodernistički pristup Kur'anu razlikuje od modernističkog?

SERDAR: Pošto ja nisam postmodernista, vjerovatno nisam najbolja osoba da odgovorim na to pitanje. Bilo koji sveti tekst, koji je svet i vječit, podlozan je interpretaciji. A pošto je vječit, onda je podlozan brojnim interpretacijama, koje će se mijenjati od jednog perioda do drugog. Zato su modernistička tumačenja svetog teksta vjerovatno više ukorijenjena u nečemu što modernisti smatraju da je suština islama, dok postmodernisti Kur'an interpretiraju na nešto drugačiji način i ne naglašavaju suštinu. Ali mislim da je sve ovo nerelevantno u smislu da tumačenje svetog teksta služi funkciji vremena u kojem živite. U kojem god periodu živite pitanja i diskursi koji se vode u tom vremenu utjecat će na vaše tumačenje svetog teksta. Naprimjer, mi sada živimo u postnormalnim vremenima, u kojima

IZ SADRŽAJA KNJIGE

Već dugo vremena ne postoji ozbiljno promišljanje islama. Muslimani se udobno oslanjaju, odnosno vraćaju na stara tumačenja islama isuviše dugo.

Transformacija islama u političku ideologiju utemeljenu u državi ne samo da ga lišava svakog moralnog i etičkog sadržaja nego taj čin većinu muslimanske povijesti pretvara u neislamsku. Isto tako, kada neki islamisti ponovno otkrivaju „zlatnu prošlost“, oni to čine s ciljem da omalovaže sadašnjost i narugaju se budućnosti.

Intelektualci su tek grupa ljudi u bilo kojem društvu koji, za razliku od stručnjaka i profesionalaca, sistematski i konstantno pokušavaju sagledati stvari u jednoj široj perspektivi, u pogledu njihovih međusobnih odnosa, interakcije ali i u pogledu njihovog totaliteta. Upravo zbog ovoga intelektualci uvijek bivaju na čelu novog mišljenja i novih sinteza.

Kada se kontradikcije, složenosti haos spoje s ubrzanim promjenama, jedini izvjestan ishod je – neizvjesnost. U normalnim vremenima malo toga je neizvjesno i time se dá upravljati. Ali, u postnormalnim vremenima nesigurnost je u središtu svega.

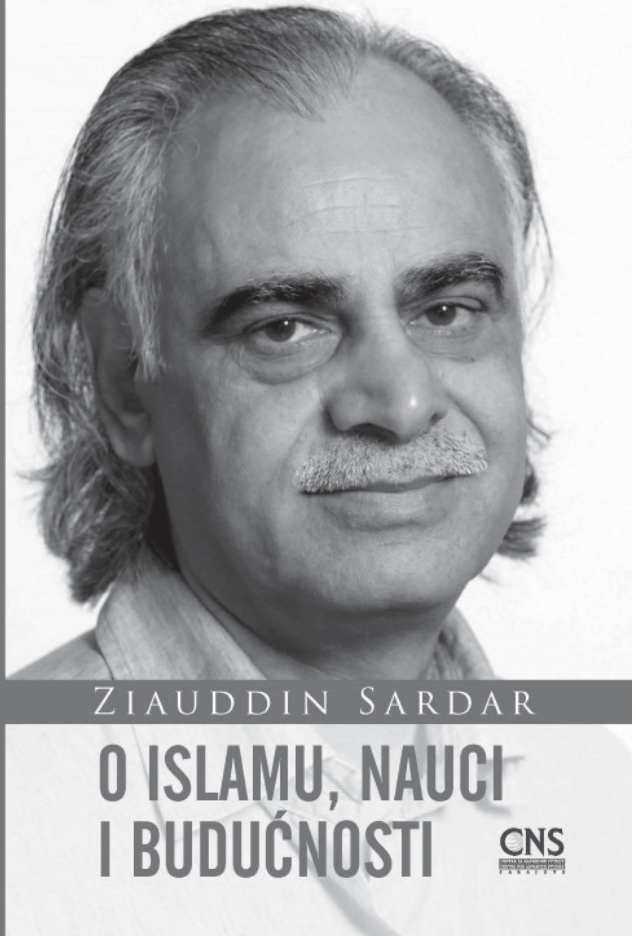

Ziauddin Sardar (1951) svestrani britanski znanstvenik i intelektualac pakistanskih korijena čije polje interesovanja uključuje muslimansko mišljenje, studije budućnosti, filozofiju znanja i nauke i kulturološke studije u najširem smislu. Autor je brojnih knjiga, naučnih radova, eseja, kritičkih članaka i rasprava, kao i televizijskih emisija. Sardarova bibliografija impresivna je u pravom smislu riječi. Među knjigama koje je objavio sam ili u koautorstvu izdvajaju se: *The Future of Muslim Civilisation* (1979), *Islamic Futures: The Shape of Ideas to Come* (1985), *Postmodernism and the Other* (1998), *Orientalism* (1999), *Why Do People Hate America?* (2002). Tu su i izbori njegovih tekstova: *Islam, Postmodernism and Other Futures: A Ziauddin Sardar Reader* (2003) i *How Do You Know? Reading Ziauddin Sardar on Islam, Science and Cultural Relations* (2006). Neke od njegovih knjiga ranije su prevedene na južnoslavenske jezike. Britanski časopis *Prospect* svrstao ga je u 100 najvažnijih javnih intelektualaca Velike Britanije.

ZIAUDDIN SARDAR

O ISLAMU, NAUCI I BUDUĆNOSTI

CNS

“‘Islamska država’ za neke je mlade ljude najpopularnija banda na svijetu, jer je postigla takvu reputaciju zbog brutalnosti, ali i svog pristupa omladini. Stoga je mnogim mladim veoma privlačna. Ona je također proizvod savremenog doba, jer ljudi dolaze u kontakt s tradicionalističkim pojmom islama na jedan veoma, doslovno rečeno, slijep način – putem interneta i društvenih mreža. Mladima je samo rečeno šta trebaju raditi jer je tako Bog zapovijedio, a nemaju priliku da to dovode u pitanje. A ako im je to Bog naredio i ako im je to Poslanik, s.a.v.s., naredio, onda to mora biti istina. Mislim da je privlačnost Islamske države mladima fenomen savremenog doba. To je proizvod straha, bijesa i neizvjesnosti zbog nepravde i nejednakosti širom svijeta. A neki mladi su zaista strasni kada je riječ o pitanju nepravde i nejednakosti – i žele nešto učiniti da to promijene. Oni žele konkretne odgovore, a ‘Islamska država’ im nudi upravo to.”

je sve ono što smo smatrali normalnim postalo nerelevantno – uključujući modernizam i postmodernizam. Zato će nečije tumačenje Kur’ana odraziti tekući diskurs datog perioda, diskurs o postnormalnosti s neizvjesnošću, neznanjem, haotičnim ponašanjem i kompleksnošću kao dio svega toga. Mislim da trebamo biti otvoreni za različita tumačenja Kur’ana pod uslovom da su logično poredana i dosljedna svetog teksta. Moramo također priznati

činjenicu da postoje različita tumačenja teksta i da je to nešto čemu se trebamo radovati, a ne strahovati od toga. Ako postoje različite muslimanske zajednice, onda ne bi trebalo biti iznenađujuće da postoje različita tumačenja islama.

NOVI MUALLIM: Žive li muslimani širom svijeta i dalje s postkolonijalnim mentalitetom?

SERDAR: Djelimično i da i ne. Mislim da se mnogo toga može kazati

o činjenici da muslimani i dalje pate od neokolonijalnog mentaliteta. Naš obrazovni sistem je, zapravo, potpuno uvezen. Isto je i s našim zakonima – pakistanski zakoni su, zapravo, uvezeni zakoni Velike Britanije. To su, naime, kolonijalni zakoni. Naprimjer, Zakon o blasfemiji u Pakistanu nisu donijeli muslimani, već Britanci. To je britanski zakon koji nikada nije derogiran i koji cijelu državu, na neki način, drži taočcem. Jedno od prokletstava Pakistana

je Zakon o blasfemiji. To je zakon koji dovodi do toliko tenzija, do tolikog međuetničkog nasilja. To je jedan zakon iz doba britanskog kolonijalizma. Na univerzitetima, primjera radi, ako posjetite Univerzitet Malaju, oni imaju veoma aktivan Fakultet za antropologiju. Ali antropologija kao predmet imala je za cilj za kontrolise i upravlja subjektima kolonizacije. Zašto se onda antropologija izučava u Maleziji, koja je klasičan primjer bivše kolonije, gdje je mit o lijenom domorocu razvijen? Sada će vam antropolozi reći da su se oni promijenili, da izučavaju antropologiju na kritičan način, da izučavaju postmodernu antropologiju itd... Međutim, istina je da antropologija kao naučna disciplina ima duboke veze s kolonijalizmom. Zašto onda provodimo toliko vremena učeci ljude antropologiji? Brojni su aspekti kolonijalnog mentaliteta koji su duboko ukorijenjeni unutar muslimanskih društava i to je nešto što moramo propitivati. Ali, istovremeno

moram priznati da neki to već dovode u pitanje. Mnogi mladi naučnici i mislioci koji propituju kolonijalni mentalitet. Imamo cijelu generaciju mladih muslimana koji su se bavili postkolonijalnim naukama i koji su sada shvatili da ih postkolonijalne nauke nisu oslobodile ni od čega. To je samo diskurs koji se vrti ukруг i potrebno nam je nešto novo. Naravno, postoji svijest o tome i eksperimentiše se u vezi s tim. Ali kada vršite eksperimente, nekada uspijete, a nekada ne. Put je dug, ali rekao bih da mi, polahko ali sigurno, skidamo kolonijalne okvire s naših očiju i posmatramo svijet s našeg, autentičnog gledišta. Ali to je dug put.

NOVI MUALLIM: Za kraj, smatrate li da se Vaša teorija o postnormalizmu može primijeniti na Balkan?

SERDAR: To je veoma zanimljivo pitanje. To je nešto o čemu raspravljamo posljednje dvije-tri godine na našim radionicama ovdje u Sarajevu.

Mislim da je Balkanu važno da shvati da se svijet promijenio i da su kompleksnost i kontradiktornost postale uobičajene. Ako posmatrate balkansko društvo, kontradikcije su zaista izražene. Nekada se manifestuju kao etnički sukobi, kao strah od drugog, ili na način kako Bosna i Hercegovina funkcionise s tri različita nivoa vlasti, koji rade zajedno ili pokušavaju funkcionisati kao jedno jer je to toliko komplikovano i kontradiktorno. Problem s kontradikcijama u tome je da se ne mogu lahko riješiti, već samo prevladati. Moraju se pronaći mehanizmi da se to prevlada. Kada je riječ o kompleksnosti, složena pitanja ne mogu se riješiti jednostavnim sredstvima. Kompleksni problemi zahtijevaju složena rješenja. U brojnim pogledima Balkan je idealno mjesto da se vidi kako se može koristiti postmoderna teorija u rješavanju dilema i pukotina prošlosti. Ali i to je put kojim smo tek počeli ići i neće biti lahko.

”جاذبية الدولة الإسلامية‘ ناجمة عن الخوف والغضب والحيرة

بسبب انتشار الظلم والتمييز في كل أرجاء العالم“

حوار مع ضياء الدين سردار

هارون كارتشيتش

ضياء الدين سردار (ولد 1951) كاتب ومفكر بريطاني مسلم من أصل باكستاني، ويشمل مجال اهتمامه الفكر الإسلامي ودراسة المستقبل والفلسفة والعلوم والمعارف والدراسات الثقافية بأوسع معانيها. له العديد من الكتب والأبحاث العلمية والمقالات والنصوص والمناقشات النقدية، إضافة إلى الأعمدة الصحفية والبرامج التلفزيونية. له أكثر من ٥٣ كتابا بارزا أعدها بنفسه أو بالاشتراك مع آخرين، وأبرز تلك الكتب: *The Future of Muslim Civilisation* (1979), *Islamic Futures: The Shape of Ideas to Come* (1985), *Postmodernism and the Other* (1998), *Orientalism* (1999), *Why Do People Hate America?* (2002). وقد صنفته صحيفة ”Prospect“ البريطانية بين أبرز 100 مثقف عام في بريطانيا العظمى. زار سراييفو تلبية لدعوة مركز الدراسات المتقدمة في سراييفو (CNS) وأقام ورشة بعنوان: *Navigating Postnormal Balkans: A Hands On Futures Workshop and Polylogue*. وقد أجرى الدكتور هارون كارتشيتش، زميل مركز الدراسات المتقدمة، حوارا مع ضياء الدين سردار حول هوية المسلم في أوروبا، والتطرف، وموقف الإسلام من العلوم الطبيعية وما بعد الحداثة.

Summary

“ATTRACTION” OF “THE ISLAMIC STATE” IS A RESULT OF FEAR, FURY AND UNCERTAINTY CAUSED BY INJUSTICE AND INEQUALITY IN THE WORLD

Interview with Ziauddin Sardar

By Harun Karčić

Ziauddin Sardar (1951) is a Muslim scholar and a writer of Pakistani origin. His fields of interests include Muslim thought, studies about the future, philosophy of knowledge and science and other cultural studies in the widest sense. He is the author of numerous books, essays, articles, discussions as well as columns and television programmes. So far he has published or edited, on his own and with other co-authors over 35 books of great significance. The following are the most prominent of these: *The Future of Muslim Civilisation* (1979), *Islamic Futures: The Shape of Ideas to Come* (1985), *Postmodernism and the Other* (1998), *Orientalism* (1999), *Why Do People Hate America?* (2002). The British magazine ”Prospect” listed him amongst the 100 most influential public figures of the Great Britain. He recently stayed in Sarajevo responding to the invitation by The Centre for Advance Studies where he held a workshop titled: *Navigating Postnormal Balkans: A Hands On Futures Workshop and Polylogue*. Dr. Harun Karčić, a representative of *The Centre for Advance Studies* discussed with him a number of issues including the identity of Muslims in Europe, radicalism, the attitude of Islam regarding natural sciences and postmodernity.